

EGY SZEZON, KÉT SZÍNHÁZ

A jugoszláviai magyar színjátszás krónikája

GEROLD LÁSZLÓ

I. A MŰSORSÉMA KÉT OLDALA

Bár évente legalább egyszer, a szezon végén, elhangzik a visszatérő színházi kérdés, hogy milyen volt a műsor, a számonkérés mégsem kap olyan jelentőséget, amilyent megérdemelne. Azt is mondhatnánk, hogy csupán szokásból teszik fel önmaguknak ezt a fontos kérdést a színházak, de ott sem mindenki, akinek kötelessége lenne. Évad közben nemigen merül fel átfogó jelleggel a milyenség kérdése, mert nem az egészre, hanem csak az éppen készülő, a következő bemutatóra koncentrál a színházi gépezet. Az évad végén pedig már a következőre készülnek, s a megtett út felmérésére — sajnos — a legkevesebb gondot fordítják színházaink. S ennek meg is van a következménye. Az évadonkénti műsor legtöbb esetben csak látszólag kaphat átmenő osztályzatot, a repertoár lényegében sok kívánnivalót hagy maga után, és ami még ennél is elgondolkoztatóbb, évekig, sőt évtizedekig ismétlődnek a hibák, anélkül, hogy észrevennék őket, foglalkoznának velük, illetve kiküszöbölnék őket. Mert látszólag minden rendben van a műsor körül. A bejáródott képlet szerint állt össze a repertoár. Volt benne világirodalmi klasszikus, világirodalmi új dráma, jugoszláviai magyar, mai vagy régebbi délszláv, mai vagy régebbi magyar mű, volt tragédia — bár ritkán —, vígjáték, bohózat, zenés darab, volt, ami becses irodalmi értékénél fogva a legválogatosabb ínyenceket is kielégíthette, s volt a szórakoztatás hosszú skálájának minden fokára darab, illetve előadás — a könnyűtől a legkönnyebbig —, volt hagyományos és kísérleti jellegű vagy némi jobb szándékkal ennek is nevezhető produkció... Volt és lesz a következő szezonban is. Formálisan tehát minden volt

— és lesz —, amit megszoktunk, s ami valószínűleg kell is. Ennek ellenére, ha áttekintjük a befejezett évadok műsorát, sokszor kínzó hiányérzetünk támad. Nehéz szabadulni attól a gondolattól, hogy maradandót, különös szellemi, művészi izgalmat jelentő produkciót mégsem, ezúttal sem láttunk, vagy — legjobb esetben — csak egyetlen teljes egészében figyelemreméltó előadása volt egy-egy színháznak. De ki törődik ezzel, amikor fő, hogy túljutottak egy évadon, s most már csak arra gondolnak, hogy a repertoárséma minden egyes pontjára találjanak darabot, hogy így — az sem baj ha csak látszólag — ismét minden a legnagyobb rendben legyen — a következő évad kezdetéig. Azzal már nagyon keveset törődnek a színházban — nemcsak a jugoszláviai magyar társulatokra gondolok —, hogy az előadás ne csak közvetítsen egy irodalmi remekművet, vagy ne pusztán szórakoztasson, hanem tartalmazza azokat a sajátosságokat, amelyek a színjátszást — öntörvényű — művészté teszik, s amelyek alapján felismerhető lenne a színházbeliek alkotó jellegű munkája, művészetüket meghatározó hozzáállása. Előadásaink zöméből hiányzik az a többlet, ami művészi alkotássá tenné a produkciókat.

Nem véletlenül kezdtem az 1975/76. évi összefoglalót a fenti fejtegetéssel: a szabadkai és az újvidéki magyar társulat műsora sugallta. Mindkét színház repertoárja látszólag, szemre tetszetős, mindenkit kielégíthet, valós színházi eredmény tekintetében azonban sokkal bonyolultabb a helyzet.

De lássuk előbb — mielőtt összegező véleményünket kifejtjénénk — az egyes produkciókat.

II. SZABADKAI SZEZON

1. *Csak egy jelenet.* Az önfeledt szerelem tragédiája, ahogy Shakespeare Rómeó és Júlia című művét nevezik, a közelmúltban elég szélsőséges színpadi próbálkozások tárgyát képezte. Virág Mihály szabadkai rendezése nem vállalkozott egyik extremitás követésére, átvételére sem. Valahol a szélsőségek között állapodott meg, kereste saját koncepcióját. A rendező mindenekelőtt szép előadást akart nézői elé állítani, ezen belül pedig a fiatalok szembenállásáról kívánt szólni azok ellen, akik, élve az erőszak erejével, kirekesztik otthonukból az elementáris emberi érzelmeket. Érthető, világos elképzelés, amihez kiindulópontként és a bonyolításhoz s egészen a tragédia bekövetkezéséig határozott konfliktusra van szükség. De

valahogy mintha éppen ezt nem éreztük volna az előadásban, a konfliktusok hiányzottak. A két fiatal, akiket Jónás Gabriella és Korica Miklós kelt életre, szerelme valóban önfeledt, lelkes, őszinte, tiszta. De a másik, a velük szemben álló oldal nem eléggé hangsúlyos, ennek következtében hiányzik a konfliktus két pólusa közötti szükséges feszültség. Hiába volt a világos koncepció, a fiatal, akadémiai végzettségű színésznek lelkes, a mű és a szerep lényegét sugárzó, nagyszerű dikciójú, a feladattal minden tekintetben azonosuló játéka, ha a konfliktus másik pólusán levők teljesítménye jellegtelegebb, halványabb volt a szükségesnél. S így valóban nem több ez a Shakespeare-előadás egy szép produkciónál. Van azonban benne egy nagyszerű, minden hibáért kárpótló jelenet. Amikor Júlia selyemből készült fehér blúzában és színes, piros szoknyájában, amely koncentrikus köreivel tahiti vendégváró, férfifogadó virágkoszorúra emlékeztet, egy hintán állva mondja nagymonológját, miközben dajkáját várja, akit üzenettel és üzenetért küldött Rómeóhoz, dajkáját várja, s repül a hintán, amely semmiképpen sem tévesztendő össze Brook artista-színészeinek trapézával, sem pedig a Csehov-drámák hintájával, amelyben a háromnevű, elvágyódó csehovi nők szomorúságuk, tehetetlenségük egész testi és lelki súlyával, jellegzetesen féloldalasan, félve és bátoratlanul, remélve és ábrándosan ülnek. Júlia áll a hintán, mert így könnyebb repülni, elébe szállni a boldogságnak. Itt a hinta és Júlia ruhája a szerelem jelképe. A Shakespeare-i történet lényegének kifejezője. Az egész előadás legjobb, legsebezhetőbb pillanata ez a jelenet, kár, hogy csak egy van belőle.

2. *Szándékok és eredmény.* Többféle szándék hozta Mirko Božić Igazságtevőjét a szabadkai színpadra. Ezzel kívánták megünnepelni a forradalom győzelmének 30. évfordulóját, ezzel akartak pályázni a Sterija Játékokra, s feltehetőleg ezzel kellett volna ünnepelni Szabó Istvánnak, a színház egyik alapítója művészi pályájának befejezését, utolsó nagy szerepe lett volna ez a kiváló színésznek nyugdíjaztatása előtt. Sajnos, a művészi sikerhez az ilyen nemes szándékok önmagukban nem elegendők. A Božić-dráma is csak erősen közönszűrűre sikeredett. Semmiképpen sem mondható gyengének, elhibázottnak ez a produkció, csak éppen erőtlen, mindössze néhány jelenet telítődik szükséges drámai feszültséggel, hozza a mű jellegzetesen erőteljes légkörét. Ez viszont önmagában kevés, s nyilván az előadás készítőinek sem volt csak ennyi a célja.

3. *Követendő hagyományápolás* . . . Ahogy a jugoszláviai magyar irodalomnak is csak előnyére szolgál, hogy bár kötődik a magyar hagyományokhoz, de ezek a szálak lazábbak, több szabadságot, szabadabb mozgáslehetőséget biztosítanak, mint amivel a magyarországi irodalom rendelkezik, hasonló a helyzet a színjátszásunkkal is, amelyet a múlt, a nagy emlékek kevésbé köteleznek tiszteletre. Ennek eredménye a magyar drámahagyomány legjelentősebb műveinek eddig is friss, újszerű szabadkai interpretálása. Most Heltai Jenő *A néma levante* című művének színpadra állításával folytatódott ez az új szellemű színpadi életre keltés, a hagyományoktól mentes, korszerű megjelenítés. Heltai Jenő a tipikus, de igényes polgári szórakoztatás mintegy negyven évvel ezelőtt írt műve egy pajzán reneszánsz anekdotát dolgoz fel a szerelmes katonáról és a csókjáért háromévi némaságot kérő szép olasz özvegyről. A néma leventét eddig klaszszicizáló merev mértéktartással, gótikusan hidegen vagy kifejezetten meseszerűen játszották. Virág Mihály rendező a szerelem és a játék párhuzamára összpontosít, előadása játékos és erotikus, komikus és pajzán — ezt a kettősséget a jelmezek, Anna Atanacković munkája, is nagyszerűen hangsúlyozzák —, igazi reneszánsz atmoszféra és korszerű hangvétellű produkció ez, melyben két fiatal színész, a szerelmes vitéz csatlósát játszó mókamester szerepében fellépő Pásthly Mátyás és a szép, kacér, szeretni kívánó, a tartózkodót megjátszó olasz özvegyet alakító Ábrahám Irén remekelt.

4. . . . és a *semmiképpen sem követendő változat*. A hagyományhoz való fordulás sem sikerül azonban mindig ilyen jól. Már a következő bemutatón negatív példáját kapjuk a hagyományápolásnak. Csiky Gergely, a múlt század végi, a romantikát a századforduló naturalizmusával összekötő, a magyar társadalmi vígjátékot kiteljesítő drámaíró Kaviár című darabja nem tartozik a remekművek közé. Csikynek talán leggyengébb műve az újkikindai patikárius pesti szerelmi kalandja, epizódja, melynek során a megszokott otthoni zsíros házikosztot kaviárral, a házaselet megállapodottságát a kaland múltékony ízével próbálja felcserélni. Annak ellenére, hogy egy évszázaddal ezelőtt sem volt új az ötlet, nagyobb baj, hogy híján van a szórakoztatón tanulságos vígjátéki lehetőségeknek. Az előadás pedig, melyhez olyan sláger is, operett is érzélgős zenét írtak, tömény giccs, amit minél előbb el kell felejteni, mert színjátszásunknak a szórakoztató ipar oltárára annyiszor leguberált zsoldját juttatja eszünkbe. Az évad mélypontja, melyben a színészek szálnalmas vergődésének voltunk tanúi.

5. *Filmsikerből színházi langyos víz.* A baj — tartja a közmondás — nem jár egyedül. Így volt ez ebben az évadban is. A Kaviár párdarabja a filmről jól ismert Legénylakás című előadás volt a most befejeződött szezonban. Neil Simon a szórakoztató giccsipar vezérigazgatója átírta, és teljesen tönkretette az egykor jogos filmsikert, amelyben a C. C. Baxtert megszemélyesítő Jack Lemon olyan igazi emberi őszinteséggel ábrázolta a kistisztviselő kiszolgáltatottságát. Simonnál mindebből egy olcsó happy endes szerelmes balek erősen érzelmős története lett, amit Lemon sem tudna megmenteni, művészivé emelni. S ami a legnagyobb baj, az előadás rendezője sem akart mást, mint a jelenetek egyszerű egymásutánját, zökkenőmentes folyamatoságát biztosítani. Szezon végi üdítő-hűsítő előadás helyett, langyos unalmat kaptunk. Volt és nyilván lesz is még ilyen szórakoztató jellegű melléfogás a szabadkai műsorban, másutt is van, s nem is kellene különösebben keseregni miatta, ha nem egy tehetséges, fiatal színészt állított volna megoldhatatlan problémák elé. Hiába próbál Balázs Piri Zoltán jópofa, boldog, boldogtalan, lezser, közvetlen, komikus lenni, ha a sablonszerep maga alá gyűri a színészt. Ha néhány előbbi esetben az akadémiát végzett színészekkel okosan bánt a színházvezetés, kellő pedagógiai körütekintéssel viszonyult hozzájuk, akkor ebben az esetben a főszereppel valószínűleg többet ártott, mint használt fiatal színészének.

6. *Utak és eredmények.* Vízió az emberiségről, mondhatnánk legtömörebben Dürrenmatt Angyal szállt le Babilonba című, múltunkról és jelenünkről szóló, Babilontól New Yorkig ívelő művéről. Vízió, különös tekintettel a bűnre — a ruhákon mindenütt felfedezhető a piros valamilyen árnyalata —, mindannyiunk bűnére. Hogy a mű mégsem állítható egy vonalba a nagy dürrenmatti szövegekkel, annak valószínűleg az lehet a magyarázata, hogy túlságosan is tétel-dráma, olyannyira, hogy szereplői nem egyedi, magántörténettel rendelkező hús-vér alakok, hanem foglalkozások párlatai, nem emberek, hanem klisék. Az uralkodó, a bankár, a miniszter, a tábornok, a rendőr, a hóhér, a hetéra, nem egy a sok közül, hanem mind csak sablon. Talán a koldusfilozófus-rezonőr kivétel némileg, s az angyal, aki megismerni akarja a világot, az embereket, s aki vezetül, miután lépten-nyomon igazságtalanságot, betegséget, kétségbeesést, boldogtalanságot lát, rezignáltan kénytelen megállapítani, „olyan más ez a világ”, mint amilyennek látszik. S Dürrenmattot ismerve, felesleges külön is hangsúlyozni, hogy nem a babiloni világban, emberekben csalódott az angyal.

Már magában az a tény, hogy a darab időíve Babilontól napjainkig, ahogy a szerzői utasításban áll, New Yorkig terjed, sajátos eklektikus megoldást kényszerít színpadra állítóira, mindenekelőtt a díszlet- és a jelmeztervezőre. Sőt, ennek következménye, hogy a szokásos kísérőelemek már-már főszereplőkké lépnek elő. Így történt a szabadkai előadásban is, ahol főleg Petrik Pál remek színpadképe vonta magára figyelmünket. Szerves, funkcionális egységbe komponálta a világmindenséget, a színpadra állított bárkaroncot (Noé, azaz mindannyiunk örök bárkáját) és a földgolyócsontot egyaránt idéző emlékmű-játékkalkulációt, a szarkofágokat, a kéményes tűzhelyet, a frizsidert, a tranzistoros rádiót. Szintetizáló szereppel bír a díszlet, amelyben, akárcsak a ruhák esetében, az összevisszaság nem zavaró, hanem szükséges.

Rendezés szempontjából szintén nehéz feladatot jelent az Angyal szállt le Babilonba színpadra állítása. Lényegében két utat kínál, vagy vállalni az író közvetítőjének, tolmácsolójának szerepét és a rendező egyéniségének, aktualizáló gondolatainak háttérbe szorítását, vagy a rendező az íróval vitázva megpróbál saját világképének kifejezésére törekedni. Ifj. Szabó István az előbbi megoldást választotta, s ezért az előadás kevesebbet nyújt, mint amit a szöveg, tételessége ellenére, nyújthat. Bár az is igaz, hogy a rendezés a vállalt koncepción belül következetes. Az előadás az évad jelentősebbjei közé tartozik. Külön erénye, hogy három fiatal színész számára biztosított jó szereplehetőségeket. Különösen nagyszerű volt Árok Ferenc a babiloni koldus scapinosan bölcsességet, komikumot, cinizmust ötvöző alakjában. Figyelemreméltó teljesítményt nyújtott Jónás Gabriella az angyal és Medve Sándor a hóhér szerepében.

7. *Jó alapötlet kevésbé jó folytatással.* A vígjátékírók közkedvelt kényszerhelyzete az alapszituációja Mihail Sebastian Sziget című művének, amelyet — a szabadkai és a marosvásárhelyi színház hagyományos együttműködése keretében — romániai vendégrendező, Anatol Constantin állított színpadra. Sebastian azonban a jó alapszituációt nem a legszerencsésebben bontja ki. Vígjátéka, amely a műfaj szelídebb változatát képviseli, s melynek három szereplője a bankár, a fiatal festőművész és az ünnepelt futballista, bár elég érdekes gondolatot hordoz, a pénz nélküli egyenlőség boldogító gondolata ez, lényegében semmivel sem indokolja az író hősválasztását. Az előadás jobb, mint a szöveg. Bár egyetlen nagyobb színészi teljesítményt sem láttunk, mégis kiegyensúlyozott produkció volt, amelynek külön erénye a színpadainkon annyira ritka folyamatos konverzáció. Ha

másért nem, színészeink tapasztalatának gazdagítása szempontjából hasznos előadás volt.

8. *A forma sikere.* Hogy Anatol Constantin vendégrendezése valójában jelentős mozzanata az évadnak, s hogy a szakmáját hivatás-ként művelő rendezőt ismerhetünk meg, még kifejezettebben igazolhatja Gobby Fehér Gyula Vallatás című művének színpadra állítása. A Vallatás az adai tanító-forradalmár, Cseh Károly életéből meríti tárgyát, s részben dokumentum, részben drámává transzponált formában állít emléket forradalmunknak. Van drámai konfliktusa, melynek egyik oldalán a törhetetlen Cseh Károly, a másikon pedig éppen Cseh megtörésétől függően előrehaladását vágyó királyi ügyész áll. Az ügyész hosszú évekig tartó hiábavaló próbálkozásai végén utolsó aduját játssza ki, Cseh orosz feleségének öngyilkosságát, ezzel akarja megtörni az adai tanítót — erről az epizódról szól a dráma —, de sikertelenül. Izgalmas drámai szituáció, amelyet azonban sokban gyengít a sablonos nyelvi megformálás. A rendező szinte maximálisan megtisztította a művet a szólamoktól, s talán még fontosabb, hogy megfelelő formát, amit ő forradalmi oratóriumnak nevezett, talált megjelenítésére. A színészek végtelenül fegyelmezetten követték a rendező utasításait, nem éltek a hagyományos szerepformálási megoldásokkal, hanem tiszta, sallangmentes szövegmondással segítették az előadás oratorikus jellegét. A körfüggöny „dísztelen” belül mindössze néhány reflektorkör jelzi az idő- és a helyszínváltásokat, egy-egy ruhadarab, kellék (katonasapka, puská, fehér kesztyű, kard stb.) pedig az éppen színre lépő alakot. Megoldásaiban végtelenül tiszta, hatásában szuggesztív előadás, amely a jugoszláviai magyar drámaírás új lehetőségeit és a forradalmi múlt előtti tisztelgés legszebb, leghatásosabb formáját egyaránt szerencsésen mutatja. Külön jelentősége a produkciónak, hogy a színház Stúdió '76 elnevezésű irodalmi színpadán került közönség elé, jelezve így a Vallatást megelőző, a jugoszláviai magyar költészet harminc évének legjavát bemutató, Dal a földemről című antológiával együtt a szabadkai magyar társulat új törekvéseit, profiljának bővülését.

III. ÚJVIDÉKI SZEZON

1. *Gyors reagálás.* Vannak szövegek, amelyek rövid idő alatt egészen valószínűtlen pályát futnak be. Az utóbbi időben ilyen Mrozek Emigránsok című kétszemélyes műve, amelyet az országos divat-

tal lépésben az Újvidéki Színház is sietett műsorra tűzni. Nem tudni egészen pontosan, hogy a kétszemélyes mű, amely aránylag olcsón állítható színpadra, a mrožekitól lényegesen eltérő dramaturgiájú Emigránsok futótűzként terjedő sikerének a két valóban parádés szerep-e vagy a vitathatatlanul érdekes, aktuális mondanivaló a titka, de mindenesetre üdvözlendő, hogy a színház igyekszik friss, a színházi történetek menetében levő műsorról kedveskedni közönségének. Az előadás, amelyet az Emigránsokat a belgrádi Atelje 212-ben már egyszer színpadra állító Bogdan Ruškuc rendezett, bár nem hibátlan, de nem is elhibázott vállalkozás. Afféle szolid, jó közepes előadás, amilyennél gyengébbeket sohasem szeretnénk színpadainkon látni. Két szintén szolid színészi teljesítménnyel Fejes György és Faragó Árpád részéről. Fejes talán valamivel halványabb a gazdasági emigráns szerepében, mint Stojković az Ateljében, de Faragó értelmiségije erőteljesebb Stojiljkovićénál, s ennek eredménye, hogy nem bomlik meg olyannyira az egyensúly, mint a belgrádi Emigránsokban.

2. *A siker igazi titka.* Aligha volt produkció, amit nagyobb hitetlenkedéssel várt a színházi közvélemény, mint Edward Albee *Nem félünk a farkastól* címűt. A nagyszerű belgrádi, újvidéki, pesti előadások és nem sokkal a remek filmváltozat után miért kell ezt a különben jó, de túlságosan is jól ismert művet színre vinni? — hangzottak minden oldalról a hitetlenkedő megjegyzések. S aztán az történt, amit a legkevesebben vártak: remek, az évad legjobb és a három szezon egyik legjelentősebb előadását láthatta az újvidéki közönség. A magyarázat igen kézenfekvő s tipikusan színházi: Vajda Tibor rendezőnek évtizedes vágya, hogy színpadra vigye Albee drámáját. Nem kényszerből, jobb híján vállalt feladatként kapta, hanem szívügye volt, évekig együtt élt a művel, s természetes, hogy az előadás is csak nagyszerű lehetett. Vajda eddigi legjobb rendezése, aminek eredményeként mind a négy színész díjat kapott a vajdasági színházak zrenjanini találkozásán. (Meglépő, hogy a rendezőt nem jutalmazták.) A két legsikeresebb teljesítményt a George-ot játszó Nagyellért János és a Honeyt alakító F. Várady Hajnalka nyújtotta. Nagyellért az ún. pszichológiai alakformálás, jellemábrázolás szép példáját mutatta, magabiztosság, rutin és spontaneitás párosult a precíz lélekelemzéshez, minek folytán nemcsak a romlottságot, a gonosztságot, hanem a szenvedést is kiválóan érzékeltette, művészi eszközökkel teljes embert állított elénk. F. Várady Hajnalka az infantilis kis feleség végszavazó epizód szerepében arra a színházi köz-

helyre nyújt ékes bizonyítékot, mely szerint nincsenek kis szerepek. Honeyja állandóan, szerep nélkül is jelen van, a játékba szervesen kapcsolódó, szüntelenül jelen levő magánszámmá fokozza, erősíti szerepét. Nagygellértné Kiss Júlia Marthája szintén remek, egyetlen hibája, hogy külső eszközei harsányabbak, kissé előre játszik, s elárulja Martha vitriolos gonoszkodásait. Fischer Károly Nickja, lassan melegedett be a játékba, a megengedettnél jellegtelenebb volt. A bemutatót követő előadásokon azonban felfejlődött, társai magukkal vitték, segítették kibontakozását.

3. *Adósságtörlesztés — problematikus színvonalon.* A magyar színjátszás történetében fontos dátum Ionesco Székek című tragikus tréfájának újvidéki bemutatója. Magyar hivatásos színpadon ugyanis — tudtommal — sem itt, sem pedig Magyarországon eddig nem játszottak egyetlen Ionesco-művet sem. Sajnos, a megkésített törlesztés szinte egyértelmű bukás is. S ennek oka egyrészt a rendező, Slobodanka Aleksic, aki a magány tragikumaként akarta színpadra állítani Ionesco lényegében több húrú, több rétegű művét, s ezáltal egyoldalúvá, egydimenzióssá redukálta, elhagyta belőle a tragikumot mélyítő groteskséget, másrészt pedig a két színész feladatát nem teljesen értő jellegtelen játékba. Egy-egy felvillanó részlet képtelen megmenteni az egészet.

4. *Az ötletek szintjén.* Mindig izgalmasnak ígérkezik egy régi drámai szöveg és a magát modernnek nevező, korszerűsége törekvő színház találkozása. Ilyen reményekkel vártuk Csiky Gergely Munkányi című vígjátékát, amely azzal, hogy az üres törtetőket gúnyolja ki, nem kis érdeklődésre tarthat ma is számot. Sajnos, az előadásból többnyire hiányzik az alkotók, főleg a színészek viszonyulása a darabhoz és a történet szereplőihöz. Mintha nem lenne saját véleményük az érdemtelenül felfelé kapaszkodókról, annyira jellegtelenül, kellő színészi fegyelem nélkül játszottak. A Székek után még egy bukás, amely arra is figyelmeztet, hogy baj van az újvidéki színészek művészi öntudatával, felelősségérzetével.

IV. NÉHÁNY — LEGFONTOSABB — ÉSZREVÉTEL

Ami a múlt évaddal együtt vizsgálva mind a szabadkai, mind pedig az újvidéki magyar társulat esetében evidens, azaz, hogy az idei gyengébb szezon volt az előzőnél. Akkor Szabadkán született egy

remek Brecht-előadás (A kaukázusi krétakör), melyhez foghatót ezúttal nem láttunk. Tavaly két jugoszláviai magyar ősbemutatót is tartottak, az idén csak egyet, azt is stúdiószínpadon. Az előző évadban a szórakoztató művek is színvonalasabbak voltak. A nagyszerű Liliomfi, amely ebben a szezonban is műsoron volt, elérte századik előadását, amire a 30 év alatt csak egyszer volt példa. Bár A néma levente hasonlóan színvonalas produkció, a szórakoztató blokk többi darabja egyértelmű művészi bukás. A Sziget és Az igazságtevő csak közepesre sikerült, a Rómeó és Júlia, valamint az Angyal szállt le Babilonba alig valamivel jobb ennél, bennük mindössze egy-egy jelenet vagy színészi teljesítmény érdemel megkülönböztetett figyelmet. Ugyanakkor a két utóbbi a hagyomány és a korszerűség iránti igényességről tanúskodik, ami nem mondható el a szórakoztató darabokról sem a szövegek, sem pedig a megjelenítés tekintetében.

Ha valamiért jelentős ez az évad, akkor mindenképpen a fiatal színészek sikere miatt. Megfigyelhető az a törekvés, hogy a pesti és marosvásárhelyi diplomával rendelkező színészek mind több, nagyobb feladatot kapjanak, mert csak így lesz erejük, tapasztalatuk rövid néhány év után átvenni a társulatra váró terheket, így lehetnek egy színház erőteljes, a művészi akadályokkal bátran szembenézés és a közönség megbecsülését, szeretetét kivívó törzsgárdája a színháznak. Jónás, Árok, Korica, Abraham, Balázs Piri tehetsége mindinkább beéri, bár egyiküknél-másikuknál már a modorosság és a felszínesség jelei is megfigyelhetők.

Jelentős mozzanat a stúdiószínpad újbóli felélesztése. S ezen belül az a tény, hogy mindkét esetben a jugoszláviai magyar irodalomhoz fordultak. Az irodalmi színpad kérdése régóta aktuális, s mert az első eredmények biztatóak, gondolni kellene állandósításukra.

Az újvidékiek két aránylag sikeres évad után kissé megtorpantak. *Legnagyobb mulasztásuk, hogy még mindig nem játszottak jugoszláviai magyar drámát.* Egy jó előadás, egy friss repertoár-húzás s két bukás elgondolkoztató kell hogy legyen. Főleg, ha tudjuk, hogy a műsor, a munka nemegyszer a rögtönzés képzetét kelti, hogy a közönségszervezés nem kielégítő, a bérletrendszer kialakítása a rendszertelen munka folytán még mindig lehetetlen. S elgondolkoztató lehet az utolsó bemutató laza színészi fegyelme s hogy kampányzerűen készülnek az előadások. Sok mindenen segíthet, ha a következő szezontól már lesz néhány állandó színésze, társulati magja ennek a perspektivikus, bár nem hibátlanul dolgozó színháznak, amelyre a jugoszláviai magyar szellemi életnek, színházi kultúrának olyannyira szüksége van.

Ami mindkét színház esetében a legszembetűnőbb, leglényegesebb tanulságként kínálkozik, azaz, hogy az esetek — a komplett előadások és az egyéni teljesítmények esetében egyaránt — legtöbbször hiányzik az alkotó hozzáállás, a rendezőt, a színészt művésszé emelő alkotói tudatosság, a kreatív határozottság, a maximális igényesség. Mindössze két produkció — bár ezek sem hibátlanok — képez kivételt: A néma levante és a Nem félünk a farkastól. Ezek az évad legjobb, példát mutatható előadásai.